

The Millie Arbesfeld
Midreshet Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Women

WWW.MIDRESHETYOMRISHON.ORG

*Do Any Dogs go to
Heaven?*

Rabbi Daniel Rapp
כ"ח תשרי תשע"ו • October 11, 2015

שכר יעונש בבעלי חיים

1) בראשית פרק ט

(א) וַיִּבְרָךְ אֱלֹקִים אֶת נֹחַ וְאֶת בְּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ : (ב) וּמוֹרָאֲכֶם וְחַתְנָכֶם יִהְיֶה עֲלֵי כָל חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר תִּרְמַשׁ הָאֲדָמָה וּבְכָל דָּגֵי הַיָּם בְּיַדְכֶם נִתְּנוּ : (ג) כָּל רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא חַי לָכֶם יִהְיֶה לְאֻכְלָהּ כִּי־רַק עֲשֹׁב נִתַּתִּי לָכֶם אֶת כָּל :

(ד) אֲדָּ בְּשָׂר בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ : (ה) וְאֲדָּ אֶת דְּמַמְכֶם לְנַפְשֹׁתֵיכֶם אֲדַרְשׁ מִיֵּד כָּל חַיָּה אֲדַרְשְׁנוּ וּמִיֵּד הָאָדָם מִיֵּד אִישׁ אַחִיו אֲדַרְשׁ אֶת נַפְשׁ הָאָדָם : (ו) שִׁפְףָּ דָם הָאָדָם בָּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּףָּ כִּי בְצַלְמֵ אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם :

2) רש"י בראשית פרק ט פסוק ה

מיד כל חיה - לפי שחטאו דור המבול והופקרו למאכל חיות רעות לשלוט בהן, שנאמר (תהלים מט יג) נמשל כבהמות נדמו, לפיכך הוצרך להזהיר עליהן את החיות :

3) מזרחי על בראשית פרק ט פסוק ה

לפיכך הוצרך להזהיר עליהם את החיות. פירוש, שיחזרו לטבעם שהוטבעו בו מתחילת ברייתן שלא ירדו בהם, כדכתיב, "ורדו בדגת הים" כו' אתם רודים בהם ולא הם בכס, לא אזהרה ממש, שלא תפול אזהרה למי שאין לו דעת :

4) באר בשדה בראשית פרק ט פסוק ה

למנו נענו קמחי נשפוטנו.

למה היה בו' כתב מוה"ר צ"ח הר"ם ז"ל שיחזרו לטבעם שהוטבע בהם בתחילה וכו' כדכתיב ורדו וכו' לא אזהרה ממנו שלא תפול אזהרה למי שאין לו דעת ע"כ וע"ד דלהחזירם לטבעם לא הוצרך מקרא זה דכבר כתי' לעיל ומווראכם וכו' אלא ודאי הך קרא יתירא לאזהרה דוקא אתי והיינו דהו' מלכות ע"כ וכן מלכותי צפי' הילקוט צפ' לא ידון רוחי גבי מאי דקאמר התם אף אלני סרק עתידין ליתן דין וחשבון כתב ח"ל אעפ"י שאין מלכותי וכו' שכלית ולפי הדעת לא שייך בהם דין וחשבון אמר כן על שרו של מעלה ע"כ ולפי מה שהזכיר מוה"ר צ"ח הר"ם עדיפה מינה הקשות דהא כתיב מיד כל חיה אדרשנו ואם איתא דלא תפול אזהרה למי שאין בו דעת כדברי הר"ם אף ידרוש דמס מיד כל חיה יענישם ועוד וזה מלנו צ"ח שנענשו בדור המבול צעונום למ"ד נזקקו ואיך נענשו הרי אין בהם דעת וכן הכלב והעורב נענשו על ששמשו בחיבה כדאי' צפ' חלק ל' דמ"ג הר"ם דלא תפול אזהרה למי שאין בו דעת כונתו דאין בהם דעת שלם כמין האדם לכוף את יצרו ולעשות נגד טבעם ולהכי כתב דרך הר"ם שיחזרו לטבעם שהוטבעו בו מתחילת בריאתן דקודם שיחזרו לטבעם לא תפול אזהרה שאין בהם דעת שלם ואה"נ שאם אחר שיחזרו לטבעם חיה צ"ח ידרוש דמו מידם דלא הו"ל לעשות נגד טבעם שהוטבע בהם ולזה אין צורך לדעת שלם וצ"ו צפ' לא ידון פליגי דהו"ל א"ר אין לך שמתחייב צ"ח אלא אדם כיוצא בו ר"נ אמר אפילו כלב אפי' זאב וכתב המפרש צ"ח אפי' נח על ש"ד מיד אדרשנו ור"ל סובר דפי' מיד כל חיה היינו המוסר חזירו ביד ח' להורגו ע"ש ועיין צ"ח פ"ד סי' ג' שהצ"ח סברת הרמב"ם צ"ח דמ"ג פ"ו דס"ל שענין הגמול לצ"ח לא נשמע כלל בצמנתו ושקנת מן הגאונים האמינוהו ע"ש ומאי דק"ל למוה"ר דלהחזירם לטבעם כבר כתי' ומווראכם לק"מ דיאמר לך הר"ם דמווראכם דקאמר לעיל הוא הצטחה שהצטיח הקצ"ח לנח והכא במאי דגזר אומר הקצ"ח מיד כל חיה אדרשנו החזירם לטבעם שהי' בהם מעיקרא כנ"ל :

למה אזהר דור הרמ"ו שההשה טל רבינו דאם מיירי צ"ח ונסתלה ממנו כלם אלהים והמיתו מה חטאה שיענישנה הרי נמשל

5) רש"י בראשית פרק ב פסוק ז

וייצר - שתי יצירות, יצירה לעולם הזה ויצירה לתחיית המתים, אבל בבהמה שאינה עומדת לדין לא נכתב ביצירה שני יודי"ן :

6) רש"י בראשית פרק ג פסוק כב

היה כאחד ממנו - הרי הוא יחיד בתחתונים כמו שאני יחיד בעליונים, ומה היא יחידותו, לדעת טוב ורע ומה שאין כן בבהמה ובחיה :

7) רד"ק על בראשית פרק ט פסוק ה

שכר יעונש בבעלי חיים

ואע"פ שאין גמול ועונש לשאר בעלי חיים אלא לאדם שהוא בעל שכל, בעסק האדם יש להם גמול ועונש, כמו שאמר הנה מיד כל חיה אדרשנו

8 רמב"ן בראשית פרק ט פסוק ה

מיד כל חיה אדרשנו - תמה אני, אם הדרישה כמשמעה, מיד החיה כמו מיד האדם להיות עונש בדבר, ואין בחיה דעת שתענש או שתקבל שכר. ואולי יהיה כן בענין דם האדם לבדו, שכל החיה שתטרוף אותו תטרוף כי גזרת מלך היא, וזה טעם סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו (שמות כא כח), ואיננו להעניש את בעליו בממון, כי אפילו שור המדבר חייב מיתה (ב"ק מד ב). וצוה כן בבני נח כבישראל:

9 שו"ת הרשב"א חלק א סימן קיד

שאלת במה שכתב הרמב"ן ז"ל בפירושי התורה בפסוק (בראשית ט) מיד כל חיה אדרשנו שאין טעם עונש בהמה שהזיקה כדי ליסר את בעליה. שהרי אפילו שור המדבר שהזיק חייב מיתה. והקשית עליו דפלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה היא. דרבי יהודה פוטר בשור המדבר ורבי מאיר מחייב כדתניא בברייתא בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (דף מ"ד ב). ואף על גב דסתם מתניתין כרי מאיר וכדתנן התם שור האשה שור של הקדש שור המדבר. רבי יהודה אומר שור המדבר ושור וכו' פטורין מן המיתה מפני שאין להם בעלים. אפילו הכי קיימא לן כרבי יהודה. וההיא סתמא לאו סתמא איקרי הואיל ואיכא פלוגתא דרבי יהודה בצדה. וכההיא דתנן בפרק המניח את הכד (דף כ"ח) נשברה כדו ברשות הרבים דפליגי בה רבי מאיר ורבי יהודה במתניתין וסתמא כרבי מאיר ואפילו הכי פסק הרב אלפסי ז"ל כרבי יהודה. ופי' הרמב"ן ז"ל דהדין עמו דלאו סתמא מקרי הואיל ופליגי רבי יהודה בצדו. ובפרק החולץ (דף מ"ב ב) נמי אמרינן בכי הא סתם ואחר כך מחלוקת היא ואין הלכה כסתם.

תשובה אפשר שהרב ז"ל לא נתכוון בפירושי התורה לומר שכן הלכה. אלא לומר שאין העונש מקנס הבעלים שהרי שור המדבר חייב לרבי מאיר. ולא נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה בדבר זה לומר שזה מדין קנס הבעלים לרבי יהודה ולרבי מאיר מגזרת הכתוב.

10 תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף ב עמוד א

דיני נפשות בעשרים ושלשה. הרובע והנרבע - בעשרים ושלשה, שנאמר (ויקרא כ) והרגת את האשה ואת הבהמה, ואומר ואת הבהמה תהרגו. שור הנסקל - בעשרים ושלשה, שנאמר (שמות כא) השור יסקל וגם בעליו יומת - כמיתת בעלים כך מיתת השור. הזאב והארי הדוב והנמר והברדלס והנחש - מיתתן בעשרים ושלשה. רבי אליעזר אומר: כל הקודם להורגן זכה. רבי עקיבא אומר: מיתתן בעשרים ושלשה.

11 ספר מורה נבוכים - חלק ג פרק יז

אמנם ענין זה הגמול לבעל חיים שאינו מדבר לא נשמע כלל באמונתנו לפנינו, וגם ה'חכמים' לא זכרוהו כלל; אבל קצת האחרונים מן ה'גאונים' ז"ל, כאשר שמעוהו מכת המעות זילה, ישר בעיניהם והאמינוהו:

12 ספר אמונות ודעות - מאמר שלישי - אות י

ושמא מהרהר יהרהר מחמת תורת הקרבנות בין על שחיטת הבהמות ובין על זריקת הדם והחלב. ואקרב את הדבר ואומר, כי הבורא גזר על כל בעל חי שימות, ונתן לכל אדם מדת חיים, ועשה מדת חיי הבהמות עד זמן שחיטתן, והעמיד את השחיטה במקום המות, ואם היה בשחיטה צער יותר מצער המיתה הרי הוא היודע בכך וראוי אם כן שיגמול לה בשעור תוספת הצער, אנו אומרים כן אם יתברר שיש תוספת מהכרע הדעת לא על פי נבואה אבל סבילת הכאב וזריקת הדם והחלב, כבר באר בתורה שהוא עשה הדבר ללמד לנו, כי הדם הוא משכן נפשינו כאמרו כי נפש הבשר בדם הוא וכאשר נראה את זאת נשוב ונאמר לא נוסף לחטוא וישפך דמנו ויוקטרו חלבינו כפי שאנו רואים את זה.

13 ספר מורה נבוכים - חלק ג פרק מ

והיות הבהמה נהרגת כשתהרוג אדם אינו לקחת דין ממנה, כמו שירחיקו עלינו הצדוקים, אבל הוא לקחת הדין מבעליה; ומפני זה נאסר להנות מבשרה, כדי שיפליג בעל הבהמה לשמרה וידע שאם תהרוג גדול או קטן, בן חורין או עבד, יפסיד מדמיה על כל פניו, ואם תהיה 'מועדת' - יתחייב 'כופר' מוסף על אבדת דמיה. והיא הסיבה בעצמה בהריגת ה'בהמה הנרבעת', שיזהר בעל הבהמה בה

שכר יעונש בבעלי חיים

וישמרה כשמרו אנשי ביתו שלא תעלם מעיניו - שחמלת בני אדם על ממונם כחמלתם על נפשם, וקצת בני אדם יגדיל ממונו על נפשו, אמנם להשוות ביניהם הוא על הרוב, "ולקחת אותנו לעבדים ואת חמורינו":

14) בית האוצר לר' יוסף ענגיל ח"א ס' נ"ה

והנה מצאתי עוד דדבר זה שייך עונש בבע"ח היא מחלוקת חכמים בב"ר פרשה כ"ו וז"ל אמר ר"א אין לך אדם שהוא מתחייב באדם הזה אלא אדם כיוצא בו (אין מי שיהו תובעין עליו דין שמים אם הזיק את האדם רק אדם המזיק את האדם הוא דיש עליו דין) ר' נתן אומר אפ"ל זאב וכלב (תובעין עליהם דין שמים אם הזיקו לאדם. רש"י) ר' הונא בר גוריון אמר אפ"ל מקל אפי' רצועה הה"ד כי את עול סובלו ואת מטה שכמו שבט הנוגש בו התנות ביום מדין ביום הדין א"ר אחא אף אילני סרק עתידין ליתן דין וחשבון רבנן אמרין מהכא כי האדם עץ השדה מה האדם נותן דין וחשבון אף עצים נותנין דין וחשבון עכ"ל המדרש

15) ערוך השלחן אורח חיים סימן א סעיף א

כתיב [משלי טו, כד] אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה וביאורו נראה כי המלאכים נבראו בשני כמבואר במדרש וכן מבואר במזמור [תהלים קד] ברכי נפשי המקרה במים עליותיו וגוי' עושה מלאכיו רוחות והבדלת המים היתה בשני והבהמות נבראו בחמישי והמלאכים עובדים את בוראם ואין להם יצה"ר והבהמות יש להם יצה"ר ואין להם דעת וממילא דלהמלאכים אינו מגיע שכר בעד עבודתם אחרי שאין להם יצה"ר ולבהמות לא שייך עונש אחרי שאין להם דעת:

16) ספר כלבו סימן קח

טעם למה זכו חיה ועוף לכסות דמן יותר מבהמות לפי כשהפילה רבקה את עצמה מעל הגמל כשראתה יצחק נשרו בתולותיה והיה יצחק חושד לאליעזר שבא עליה וספר לו הענין כלו שנאמר (שם כד, סו) ויספר העבד ליצחק והביאו אל המקום שנפלה והראה לו דם הבתולים כי באתה חיה אחת ושמרה אותו שלא לקוהו כלבים ושאר חיות השדה, ואית דאמרי אריה היה שבא ושמר אותו ולכן זכתה כל חיה הנאכלת לכסות דמה, ועוף נמי זכה לפי שלמד לקין לקבור הבל אחיו כמו שמפורש בתנחומא ע"כ.

17) מגן אברהם אורח חיים סימן לב ס"ק נ

כתב מ"ע ס"י ל"ז עור שליל הוא המובחר ואח"כ עור העוף ואח"כ עור החיה ואח"כ עור בהמ' ואח"כ עור נבילה עכ"ל: